

Summary

T.Yu.Biloshytska

Comparative Analysis of Psychological and Pedagogical Consulting

The notion of psychological consulting is revealed. Pedagogical consulting as a kind of scientific methodical accompaniment of professional activity of a pedagogue is investigated and the author gives her own definition of this notion. Comparative analysis of psychological and pedagogical consulting is made. Their interrelation is studied. The author defines the common features of psychological and pedagogical consulting and their main differences according to different criteria.

Key words: *psychological consulting, pedagogical consulting, scientific methodical accompaniment.*

Дата надходження статті: «19» березня 2013 р.

УДК [372.461:801.81]:398.9(045)

О.І.БЛАЖЕВИЧ,
старший викладач
(м.Хмельницький)

Застосування окремих елементів вітагенних технологій при використанні народних прислів'їв, приказок, прикмет та повір'їв на заняттях з української мови

У статті на основі використаних наукових розробок вітчизняних та зарубіжних вчених, педагогів, етнографів й етнологів, матеріалів педагогічних видань, власних нарбок автора висвітлено актуальне питання щодо застосування окремих елементів вітагенних технологій при використанні народних прислів'їв, приказок, прикмет та повір'їв на заняттях з української мови. В дослідженні акцентовано увагу на таких формах усної народної творчості, у яких відбивається розмаїття життя, сфери побуту, розкриваються звичаї нашого народу, його історія і мораль, підкреслено, що вони є неоціненною скарбницею народної мудрості і супроводжують людину від прадавніх часів до наших днів.

Ключові слова: *вітагенні технології, український народ, прислів'я, приказки, прикмети, повір'я, заняття, студенти, рідна мова.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... Актуальність обраної теми зумовлена підвищеним інтересом науковців, викладачів та учителів до застосування вітагенних технологій на заняттях з української мови, що допомагає студентам у процесі навчання, стимулює їх до самоосвіти, а викладачам дозволяє економно використовувати час навчального процесу. Нова освітня філософія визначила головну стратегію педагогічної діяльності: спрямування навчально-виховного процесу на формування духовного світу особистості, утвердження загальнолюдських цінностей, розкриття потенціальних можливостей та здібностей студентів на основі широкого запровадження нових педагогічних технологій, спрямованих на всебічний розвиток особистості. Адже при такій ситуації студент і викладач є рівноправними суб'єктами навчання, в ході якого використовується моделювання життєвих ситуацій, рольових ігор і спільне вирішення проблемних питань. Водночас це ефективно сприяє формуванню навичок і вмінь, виробленню морально-етичних цінностей, створенню атмосфери співробітництва та взаємодії. Вітагенні технології, як відомо, передбачаючи принцип опори на життєвий досвід студентів і учнів, завжди цікавили вчених і педагогів-практиків.

Аналіз досліджень і публікацій... У центрі уваги дидактики в різні історичні періоди перебували ті чи інші аспекти зазначеної проблеми: взаємодія викладача й колективу (Я.Коменський); виховання в процесі навчання (І.Герbart); взаємодія вчителя й учня в контексті змісту освіти (К.Ушинський); поєднання пізнання і діяльності у розв'язанні буденних, життєво значущих проблем (Дж.Дьюї); вільне навчання й виховання в умовах збагаченого освітньо-виховного середовища (С.Френе) тощо. У цих та інших роботах знаходимо такі синонімічні поняття, як «вітагенні технології», «вітагенне навчання» та «вітагенна педагогіка». Важливими, на нашу думку, у з'ясуванні суті вітагенного навчання є висновки, зроблені академіком А.Белкіним, який запропонував розрізняти поняття «досвід життя» і «життєвий досвід». Досвід життя – це вітагенна інформація, пов'язана із розумінням тих чи інших станів життя і діяльності, яка не має для людини достатньої цінності. А життєвий досвід – це та вітагенна інформація, що безпосередньо стала надбанням особистості, знаходиться у резервах довготривалої пам'яті й у

стані постійної готовності до самоактуалізації в адекватних ситуаціях, тобто переведення досвіду життя у життєвий досвід за такою схемою: розум – почуття – дії [1].

Формулювання цілей статті... Таким чином, метою цього дослідження є висвітлення актуального питання щодо застосування окремих елементів вітагенних технологій при використанні прислів'їв, приказок, прикмет та повір'їв українського народу на практичних заняттях з рідної мови при повторенні тем «Іменник», «Спільнокореневі слова», «Дієслово».

Виклад основного матеріалу... На початку занять із зазначеної тематики ми робимо короткий історичний екскурс для студентів. Прислів'я та приказки, прикмети та повір'я – це національна скарбниця усної народної творчості, яка супроводжує людей від сивої давнини до сьогодення. Звичайно, зараз важко визначити, з якої епохи беруть початок ці важливі форми і різновиди народної мудрості. Найдавніші прислів'я, приказки, влучні вислови та визначення природних прикмет пов'язані з усвідомленням людиною свого місця в природі й особливостями трудової діяльності. Нагромаджуваний досвід передавався з покоління в покоління. Багато явищ природи були для людей таємничими, нез'ясованими та часто дуже ворожими і небезпечними. Звідси виникла віра в можливість умилювати сили природи. На цій підставі виникли заклинання, замовляння, повір'я, забобони тощо, деякі з них поступово втрачали своє призначення, однак залишилися в мовленні як образні вислови, дотепні порівняння і навіть жарти.

Необхідно також зазначити, що у процесі розвитку мови деякі прислів'я виходили з ужитку, інші змінювали своє значення, на місці старих форм виникали нові, відтворюючи реалії життя пізніших поколінь. Джерела, що живили ці малі жанрові форми, невпинно розширювались, поступово збагачувалися афористичними аналогами казок, притч, анекдотів, бувальщин, оповідань, легенд, загадок, пісень тощо. Нові форми й ідеї черпалися також з писемних художніх творів та філософських трактатів, де істини часто викладались як афоризми. Однак найчастіше прислів'я і приказки зароджувалися в усному спілкуванні внаслідок спостережень за явищами природи та в процесі трудової діяльності людей [2, с.2–3].

Стосовно прикмет, то варто зазначити, що вони, як прислів'я і приказки, також давнього походження. Однак прислів'я швидше еволюціонували, відшліфовувалися й набирали переносних значень, а прикмети, як і повір'я, зберегли довільну манеру висловлення й прямі значення. Так, наприклад, люди давно помітили, що якесь природне явище в певну пору року спричиняє певний наслідковий результат в інший час: коли навесні йдуть рясні дощі, то влітку збирають високі врожаї різнотрав'я, овочів і ягід, а в жнива – зернових культур, восени – технічних культур і фруктів. Якщо ж весною рясно цвітуть дерева і квіти, то буде багатий медозбір тощо. Ці явища поступово прив'язували до дня якогось свята або святого і запам'ятовували або передавали здебільшого в усній формі наступним поколінням. Так утворювався хліборобський календар, своєрідний народний прогностик: коли розкривати бджоли (на теплому Олексі, 30 березня), коли вигонити худобу на пасовище (на Юрія, 6 травня), коли розпочинати жнива, коли робити обжинки, коли завершувати осінньо-польові роботи.

Зробивши, таким чином, вступну характеристику, ми враховуємо важливість такого навчального моменту, як прийом стартової актуалізації життєвого досвіду студентів. Суть прийому полягає у застосуванні запасу знань на рівні їх повсякденної свідомості. Реалізація цього прийому дає можливість визначити інтелектуальний потенціал як окремих осіб, так і колективу в цілому, створити психологічну установку на одержання нової інформації, використовуючи її для створення проблемної ситуації. Технологія використання цього прийому може бути пов'язана з кількома формами організації діяльності студентів:

- а) пряма постановка питання «Що ви знаєте про...»;
- б) постановка проблемного питання у вигляді опису певної життєвої ситуації;
- в) опора на письмові роботи студентів, у яких вони викладають свої вітагенні знання з наступним аналізом викладачем ступеня їх поінформованості з цього питання;
- г) актуалізація вітагенного запасу знань, практичних умінь та навичок у тому чи іншому виді навчальної діяльності (лекції, практичні заняття, самостійна робота, реферати тощо).

Ефективність цього прийому обумовлена трьома основними умовами: відповідність поставлених завдань актуалізації навчальної діяльності й життєвому досвіду студентів; форма актуалізації також має відповідати віковим можливостям студентів; будь-яка форма актуалізації вітагенного досвіду має супроводжуватися ситуацією успіху та створити у студента оптимістичну перспективу.

Пропонуємо орієнтовні завдання, які розкривають на практиці використання методів і прийомів інтерактивного навчання з елементами вітагенних технологій.

Так, поглиблюючи знання з граматичних тем «Спільнокореневі слова», «Іменник», «Дієслово», пропонуємо студентам такі завдання з використанням прислів'їв:

– з деформованого тексту утворити прислів'я, до підкресленого слова дібрати спільнокореневі (НА ЕТ КАЩУ В ЧІРЦІ, БОЩ РАКАСЬ ЕН РІДМАВ);

– у поданому прислів'ї визначити антоніми, виділити значущі частини слова («Посієш мир – пожнеш щастя»);

– з деформованого тексту утворити прислів'я, визначити тему, підкреслити дієслова, визначити дієвідміну за допомогою самостійно складеної у підгрупі таблиці;

– записати самодиктантом 10 прислів'їв чи приказок, на одну із тем прислів'я скласти зв'язну розповідь, виписати іменники, вказати відміну і групу чи зробити морфологічний розбір.

Зразки деформованих текстів прислів'їв:

1. ШКУПТА ЮТЬПІНЗА У ТІПОЛЬО, А НУЛЮДИ В ТІРОБО.
2. ВОСЛО ЕН БЕЦЬГОРО: СТИШВИПУ ЕН ЄШСПІЙМА.
3. ВОЇКВІТНЕ ТИРОБО НА ЙАМ ЕН ДАЙВІДКЛАБ ТО МЕШІСТИ РОКОЙАВ.
4. АН ЖИЙСВІ ТІВЦ І ЛАБДЖО ДАЄСІ, А ЛИЙЗАВ'Я МИЄНАОБ.

Ці та інші види роботи дають змогу створювати таке навчальне середовище, в якому теорія і практика засвоюються одночасно, а це надає змогу студентам формувати характер, розвивати світогляд, логічне мислення, зв'язне мовлення – риси, так необхідні для повсякденного життя.

Інтерактивне заняття із використанням вітагенних технологій, елементи якого пропонуються, дають змогу студентам не лише виконати граматичне завдання, а й активізувати їх на заняттях, взяти активну участь у бесідах і дискусіях, співставляти «за» і «проти», ділитися своїми думками і досвідом з іншими. На таких заняттях студенти поглиблюють свої знання з релігієзнавства, з історії, мистецтва та інших наук, збагачують свій словниковий запас, а отже, й уміння логічно формулювати і чітко висловлювати свою думку. Позитивним є залучення до спільної справи усіх студентів незалежно від їхньої успішності.

Доцільно розділити групу на підгрупи. Кожна підгрупа отримує завдання, завдяки чому активізується робота усіх студентів на заняттях, отже, кожен має можливість виступити і отримати оцінку. Постановка завдань здійснюється з таких напрямків: *прикмети* (народний прогностик на всі пори року, хліборобський календар; *прислів'я та приказки* (природа в житті людини, господарювання, побут, особистість і життєва мудрість людини, суспільне життя, традиційні приказки і примовки, заздривиці і вітання, образні порівняння); *повір'я* (природа і її явища, пори року, дні тижня, про тварин, птахів, риб, комах, про життя і побут людини, повір'я на повсякдень) [3, с. 8–126].

Після такої постановки завдань переходимо до практичного втілення окремих елементів вітагенних технологій. Насамперед ставимо завдання підгрупам студентів, які були сформовані на попередньому занятті: *підгрупа істориків* (інформація або виступ щодо історичного екскурсу в світ усної народної творчості); *підгрупа етнографів* (виступ щодо історико-етнографічної ретроспективи традиційної календарної обрядовості подолан з елементами малих жанрових форм народної мудрості); *підгрупа етнологів* (інформація з історії і практики усної народної творчості представників національних меншин); *підгрупа краєзнавців* (інформація щодо прислів'їв, приказок, прикмет і повір'їв дорослих і дітей Хмельниччини).

Для поглибленої підготовки до практичного заняття рекомендуємо студентам простудіювати допоміжну літературу «Благослови, мати» [4], «Закувала зозуля» [5], «Культура і побут населення України» [6], «Українознавство» [7], «Українська минушина» [8], «Українські прислів'я та приказки» [9], «Фольклор та етнографія Поділля: історична динаміка» [10], а також праці таких авторів як О.Олійник [11], В.Скуратівський [12–14], В.Супруненко [15] та інших. Оскільки виступи та інформації підготовлені завчасно, це не лише допомагає економити час занять, але й сприяє активізації пізнавальної діяльності студентів, адже матеріал, поділений за тематичними ознаками і представлений однокурсниками, не може не зацікавити присутніх. Окрім цього, з'являється можливість доповнити виступи або спростувати їх, опираючись на власний життєвий досвід, і здобути особисто цікаву інформацію або факти. Викладачу залишається вміло скерувати дискусію в потрібне русло, задаючи відповідні запитання або коротко підсумовуючи результати обговорення. Враховуючи, що в студентській групі є представники різних національностей і різних релігійних конфесій, необхідно також надати можливість висловити своє бачення ситуації всім бажаним. Водночас задаємо студентам заздалегідь приготовлені питання:

- 1) Про що свідчать, на вашу думку, людські забобони?;
- 2) Назвіть, будь ласка, прислів'я, приказки чи повір'я або забобони, які побутують у вашій сім'ї і родині?; Визначте відміни іменників.
- 3) Які народні прикмети характерні для вашої місцевості?; Наведіть приклади.
- 4) Які ви знаєте тости, заздривиці та вітання?; Яким членом речення виступають іменники?;
- 5) Чи знаєте ви давні і сучасні козацькі примовки?; Назвіть їх, введіть у речення.
- 6) Наведіть приклади образних порівнянь, введіть їх у римовані рядки.

Після встановлення правильних точок зору щодо зазначених питань доцільно запропонувати студентам 2-3-хвилинну письмову роботу, яка розпочиналася б такими словами (відповідно до власного життєвого досвіду і переконань): а) Вірю, що...; б) В цілому правильно, але...; в) Сумніваюся...; г) Не вірю...; д) Вважаю помилковими...; е) Заперечуючи ці думки, я пропоную свої...

Після завершення письмової роботи і аналізу зроблених висновків для закріплення матеріалу проведемо тестування (до 10 хвилин). Суть тестування – закінчити прислів'я, приказки та примовки на побутові теми, сучасні тости та застільні імпровізації (із трьох закінчень вибрати одне правильне). В ході обговорення студенти висловлюють своє ставлення до тієї або іншої форми чи жанру усної народної творчості. На нашу думку, це формує в тестуючих стійке запам'ятовування через коментування і співставлення зі своїм життєвим досвідом і особистими враженнями та почуттями.

У ході підсумкового етапу заняття студентам пропонується самостійно оцінити свою участь в цьому процесі у формі гри «Біля мікрофона», яка дає можливість застосувати елементи інтерактивного та вітагенного навчання. Це означає, що учасники заняття мають змогу формулювати свої думки та висловлювати власні переконання, погоджуватись з думками своїх однокурсників або спростовувати її, посилаючись на власний досвід.

Висновки... Таким чином, по-перше, ми вважаємо, що заняття із використанням вітагенних технологій дають студентам змогу розкритися особистісно і пробуджують бажання до самоосвіти і самовдосконалення, адже це і є головною метою навчання. На таких заняттях жоден із його учасників не залишається непоміченим, і у кожного є можливість побачити свій результат і свою оцінку. По-друге, використання таких технологій дає змогу активно залучати студентів до процесу навчання, співставляти і використовувати отриману інформацію у повсякденному житті, виконати більшу кількість завдань за рахунок економно використаного часу, а також реалізувати потенційні можливості особистості та актуалізувати інтелектуальний потенціал студентів. По-третє, матеріал статті можна використати в курсі української мови, етнографії і етнології, історії світової і української культури, при проведенні різноманітних виховних заходів.

Список використаних джерел та літератури:

1. Белкин А. С. Витакенное образование. Голографический подход / А. С. Белкин, Н. К. Жукова. – Екатеринбург: Изд-во УГПУ, 1999. – С. 5-63.
2. Прислів'я, приказки та повір'я українського народу / уклад. Н. Кусайніна. – 2-ге вид., виправл. та доп. – Х.: ВД «Школа», 2009. – 128 с.
3. Прислів'я, приказки та повір'я українського народу / Уклад. Н.Кусайніна. – 2-го вид., виправл. та доп. – Х.: ВД «Школа», 2009. – 128 с.
4. Благослови, мати : зб. – К. : Освіта, 1995. – 189 с.
5. Закувала зозуля : зб. – К. : Веселка, 1989. – 606 с.
6. Культура і побут населення України. – К. : Либідь, 1993. – 284 с.
7. Українознавство. – К. : Зодіак – ЕКО, 1994. – 400 с.
8. Українська минувшина : довідник. – К. : Либідь, 1994. – 254 с.
9. Українські прислів'я та приказки : збірник. – К. : Дніпро, 1984. – 388 с.
10. Фольклор та етнографія Поділля: історична динаміка : матеріали всеукр. наук.-метод. семінару (Хмельницький, 19 трав. 2011 р.) – Хмельницький : ХГПА, 2011. – 146 с.
11. Олійник О. / Світ українського слова / О. Олійник. – К. : Хрещатик, 1994. – 415 с.
12. Скуратівський В. Народний агрокалендар / В. Скуратівський // Вітчизна. – 1990. – №№ 10–12.
13. Скуратівський В. Народ скаже, як зав'яже / В. Скуратівський // Україна. – 1987. – № 43.– С. 3.
14. Скуратівський В. Погостини / В. Скуратівський. – К. : Веселка, 1990. – 126 с.
15. Супруненко В. Народина / В. Супруненко. – Запоріжжя : Берегиня, 1993. – 134 с.

Анотація О.И.Блажевич

Применение отдельных элементов витакенных технологий при использовании народных пословиц, поговорок, примет и поверий на занятиях по украинскому языку

В статті на основі використаних наукових розробок отечественних і зарубешних учених, педагогов, етнографов і етнологов, матеріалов педагогических изданий, собственных наработок автора отражены актуальные вопросы относительно применения отдельных элементов витакенных технологий при использовании народных пословиц, поговорок, примет и поверий на занятиях по украинскому языку. В исследовании акцентировано внимание на таких формах устного народного творчества, в которых отражается многообразие жизни, сферы быта, раскрываются обычаи нашего народа, его история и мораль, подчеркнута, что они неоценимая сокровищница народной мудрости и сопровождают человека от древнейших времен и до наших дней.

Ключевые слова: витакенные технологии, украинский народ, пословицы, поговорки, приметы, поверья, занятия, студенты, родной язык.

Summary

O.I.Blazhevych

The Utilization of Separate Elements of Vitagenic Technologies while Using Folk Proverbs, Sayings, Omens and Beliefs at Ukrainian Language Lessons

Based on scientific research of domestic and foreign scholars, educators, ethnographers and anthropologists, materials and pedagogical publications, own experience of the author, the article discovers hot issues regarding the application of certain elements of vitagenic technologies using folk proverbs, omens and beliefs during Ukrainian Language lessons conduction. The research makes emphasis on the forms of oral folklore, which show the diversity of life, the sphere of everyday life, reveal customs of our nation, its history and morality, stress that they are an invaluable treasure of folk wisdom which accompanied people from the ancient times to the present days.

Key words: vitagenic technology, Ukrainian people, proverbs, sayings, signs, superstitions, classes, students, native language.

Дата надходження статті: «11» березня 2013 р.

УДК 2-472-057.875:37.014.52(045)

Ю.І.БЛАЖЕВИЧ,

кандидат історичних наук
(м.Хмельницький)

Застосування вітагенних технологій на заняттях з релігієзнавства

В статті на основі документальних, архівних та релігієзнавчих матеріалів висвітлено питання використання вітагенних технологій на заняттях з курсу релігієзнавства по темі «Релігія і мораль. Релігійна символіка». Також визначено методiku застосування вітагенних технологій на занятті, акцентовано увагу студентів на основних етапах становлення релігійної моралі, зроблено порівняльний аналіз морально-етичних принципів і норм різних релігійних конфесій, розглянуто особливості зазначеної теми. У ході заняття групу було поділено на підгрупи, розроблено відповідні завдання, проведено тестування. В ході підсумкового етапу студентам було запропоновано самостійно оцінити свою участь в заняттях та висловити власні думки, враховуючи свій життєвий досвід.

Ключові слова: вітагенні технології, релігієзнавство, релігійні конфесії, студенти, життєвий досвід, досвід життя, мораль, релігійна символіка.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Актуальність обраної теми зумовлена підвищенням інтересом до застосування інтерактивних методів та використання вітагенних технологій на заняттях з релігієзнавства, що допомагає студентам у процесі навчання, стимулює їх до самоосвіти, а викладачам дозволяє економно використовувати час навчального процесу.

Згідно з особистісно-діяльним підходом до організації навчального процесу в його центрі знаходиться студент. Формування особистості і її становлення відбувається у процесі навчання за дотримання відповідних умов: створення позитивного настрою для навчання; формування відчуття рівного серед рівних; створення і забезпечення позитивної атмосфери в колективі для досягнення спільних цілей; сприяння усвідомленню особистістю цінності колективно зроблених висновків; можливість вільно висловити свою думку і вислухати свого товариша; викладач не є засобом «похвали і покарання», а – другом, порадиником, старшим товаришем [1, с.25]. На нашу думку, застосування елементів вітагенного навчання у поєднанні з інтерактивними технологіями забезпечують виконання усіх зазначених умов.

Формулювання цілей статті... Тому доцільно розглянути специфіку понять «вітагенні технології» та «інтерактивне навчання», що дозволить нам застосувати теоретичні надбання під час розробки завдань до заняття, на якому вивчається тема «Релігія і мораль. Релігійна символіка».

Аналіз досліджень і публікацій... Як відомо, принцип опори на життєвий досвід студентів і учнів завжди цікавив вчених. У центрі уваги дидактики у різні історичні періоди знаходилися різні аспекти: взаємодія викладача і колективу (Я.А.Коменський); виховання в процесі навчання (І.Ф.Герbart); взаємодія вчителя і учня в контексті змісту освіти (К.Д.Ушинський); поєднання пізнання й діяльності у розв'язанні буденних, життєво значущих проблем (Дж.Дьюї); вільне навчання й виховання в умовах збагаченого освітньо-виховного середовища (С.Френе) [2, с.59]. У